

Ars vetus

Quoniam per ignoranciam artis musicae multi. et maxime temporibus modernis cantando delirant Ideo de arte musicae breue compendiosum deo inuente propono.

Notularum quedam duplices longe, quedam longe, quedam breues, quedam semibreues et quedam minime.

Et ueteram ac nouam artam in isto compendiolo manifestare intendo secundum quod uulgo dicitur ab unitate inchoandum est.

Et quia unitas prior est dualitate et breuis notula habet unum tempus longa uero duo uel plura Ideo breuis prior est quam longa. et sic semibreuis ante breuem et minima an semibreuem.

Et quia dicit actor quod a simpliciori et leuiori inchoandum est longe notule sunt simpliciores breuibibus et semibreuibibus. Quod patet quia breues notule et semibreues difficiliores sunt ad pronunciandum quam longe.

A longis tanquam a simplicioribus debemus inchoare.

ideo ab ipsis longis tanquam a simplicibus est inchoandum.

<De modis secundum Franconem>

Procedendo igitur ad modos breuiter motelorum uel motetorum. Quia de figuris uero nichil uix est faciendi.

Simplicium uero sunt quatuor species uidelicet longa, breuis et semibreuis ac minima quae est primum cantus mensurabilis, [-f.33v-] et ideo ab eo inchoandum est quae admodum in numeris ab unitate

nam sicut in numero naturali unitas prior est dualitate, et dualitas ternario et sic deinceps sic minima prior est semibreui et semibreuis breui et breuis prior est longa

Sciendum est quod in cantu
 mensurabili secundum magistrum
Franconem quinque sunt modi licet
quidem posuerint esse sex et bene ut
procedendo patebit.

Primus modus secundum magistrum
Franconem procedit ex omnibus longis.

Secundus constat ex breui et longa.

Tercius constat ex longa et duabus
breuibus.

Quartus ex duabus breuibus et
longa.

Quintus ex omnibus breuibus et
semibreuibus.

uide residuum in arte magistri
 Franconis

secundum enim Magistrum Franconem,
quinque sunt modi Motetorum, licet
quidam ponunt Sex et bene ut jam
prosequendo in litera apparebit.

Primus modus secundum
Franconem, procedit ex omnibus longis

...
Secundus modus procedit ex breui
et longa et breui:

Tertius modus ex longa et duabus
breuibus et longa.

Quartus vero modus ex duabus
breuibus et longa.

Quintus ex omnibus breuibus et
semibreuibus.

<De longis et breuibus>

Simplex longa est que quadratum
habet corpus et a dextro latere caudam
sive ascendendo sive descendendo ut
 hic. Et in modo perfecto tria valet
 tempora, imperfecto duo. Si autem habet
 duas caudas sive lateris dextri cauda sit
 longior, tunc fit longa; si sinister, tunc
 fit brevis, ut patet hic.

Duplex longa est notula que habet
 duplex corpus respectu longe et a dextro
 latere caudam ascendendo sive
 descendendo ut hic. In modo perfecto
 sex valet tempora et imperfecto 4.
 Imperficitur respectu etiam longe in
 modo perfecto, scilicet quando sola
 brevis vel due cum ea jungantur, quia
 tunc necessario 5 vel quatuor valet
 tempora ut hic.

Figura simplicis longae est corpus
quadratum habens caudam descendendo
vel ascendendo in parte dextra ut hic
 potest etiam longa aliter figurari ut
 patebit in ligaturis.

Quinque modis scimus quod longa in modo perfecto tria valet tempora:

primo si longa longam sequitur, semper prima longa tria valet tempora ut hic;

secundo [-59-] si longam immediate punctillus qui perfectionis dicitur signum precedat vel sequatur semper prima longa tria valet tempora ut hic;

tertio si longam due breves sequantur nulla brevi precedente ut hic;

quarto si longam tres breves sequantur nulla brevi precedente ut hic;

quinto si longam quinque breves sequantur nulla brevi precedente quinta brevis altera debet esse ut hic.

sciendum est quod tribus modis perficitur longa quae nullo modo imperfici debet a parte ante nec a parte post nisi per literam divisionis.

Primo, longa ante longam de modo perfecto, ut hic.

Secundo modo, longa ante punctum, ut hic. Tertio modo, si pausa longae quae dicitur signum perfectionis immediate longam sequatur et hoc si fuerit ejusdem coloris, ut hic. . . .

Quarto modo invenitur quod longa perficitur videlicet si duae breves longam sequantur nulla [-f.40v-] brevi praecedente ad eam pertinente et sic non indiget puncto, ut hic. posset tamen prima longa imperfici a parte ante nisi punctus eam immediate sequatur, ut patet in Moteto qui vocatur Hugo, quod edidit Philippus de Vitriaco. De brevibus et semibrevibus idem est iudicium.

Quinto modo invenitur longam esse perfectam, scilicet si tres breves immediate longam sequantur nulla brevi praecedente ad eam pertinente, sic non indiget effectum, ut hic posset tamen prima longa imperfici a parte ante per brevem praecedentem, vel per valorem nisi punctus immediate eam sequatur, ut patet in tenore de *Gratisima*, quem idem Philippus edidit, de brevibus et semibrevibus idem est iudicium. Sicque patet quot modis perficitur longa et tot modis perficitur brevis ac semibrevis quia de longis, brevis et semibrevis idem est iudicium.

Longa quatuor modis demonstratur esse imperfecta,

primo si longam sola brevis antecedit ut hic;

secundo si longam sola brevis ut hic sequatur;

tertio si longam due breves sequantur vel 3, ita tamen quod post primam brevem punctus divisionis ponatur ut hic;

quarto si 4 breves longam sequantur ut hic. Istud autem intelligendum quod quando plures breves longam sequuntur quarum possunt alterari quecumque 4 vel 7 vel 10 sequuntur, necesse est judicari duorum temporum, nisi punctus perfectionis ponatur ibidem.

Notandum est etiam quod si post longam breves infinite ponantur, tres pro perfectione sunt computate et ultime perfectioni due breves reperiuntur: ita ultima debet alterari brevis; secundum confusionem, propter hoc ut magis pateat cantanti, punctus etiam ultimas duas breves apponi debet, et potius ponunt longam si tria tempora valere debeant, ut hic.

Longa perfecta quinque modis imperficitur, et idem est iudicium de brevibus et semibrevibus, primo modo imperficitur longa si sola brevis antecedit eam, ut hic. Idem est iudicium si sola brevis antecedit brevem aut minima semibrevem, ut hic <secundo> modo, si longam sola brevis sequatur, ut hic. idem est iudicium si sola semibrevis sequatur [-f.41r-] brevem vel minima semibrevem, ut hic.

Tertio modo, si duae breves longam sequantur et punctus divisionis interponatur, ut hic. Idem est iudicium de brevibus et semibrevibus, ut hic.

Quarto modo, si tres breves longam sequantur habentes punctum divisionis inter primam brevem et duas breves sequentes, ut hic. Idem est iudicium si tres semibreves sequantur brevem vel tres mediae semibrevem habentem divisionem inter primam et duas sequentes, ut hic. Idem intelligitur de tempore perfecto et de maiori prolatione.

Quinto et ultimo modo, imperficitur longa perfecta scilicet si plures quam tres breves sequantur longam, ut hic quia semper computandae sunt tres breves pro perfectione in modo perfecto.

Brevis notula sic formatur et dividitur et alteratur.

Recta brevis est ista que tantum valet unum tempus. Altera vero brevis valet duo tempora, et fit quotiescumque in modo perfecto due breves inter duas longas ponuntur vel inter longam et punctum et e converso vel quando pausa unius temporis et brevis inter duas longas ponuntur quia tunc unica brevis est altera et valet duo tempora ut hic.

Recta brevis est illa que non valet nisi unum tempus quod minimum in plenitudine uocis

<De ligaturis>

De ligaturis breviter est dicendum: omnis igitur ligature carentis tractu quolibet cujus secunda ascendit [-61-] prima brevis ut hic. Per regulam a contrario subsequitur: omnis ligature carentis tractu quolibet cujus secunda descendit prima longa ut hic.

Quandocumque signum apponitur ascendendo, ascendat sive descendat, prime due note illius ligature non nisi solum tempus valent ut hic.

Quandocumque signum descendens a parte sinistra apponitur, si secunda ascendat sive descendat, primam facit esse brevem ut hic. De mediis breviter dicendum est quod voces medie nullatenus inquinantur ut hic.

De finalibus breviter est dicendum quod omnis finalis ascendens brevis est ut hic, nisi tamen due vel quinque essent medie quia secunda sive quinta in modo perfecto alteratur ut hic nisi ordine prius posito ponatur quia tunc fit longa, vel si signum a latere dextro ascendendo vel

descendendo apponatur quia tunc fit longa ut hic. Per regulam a contrario subsequitur: omnis finalis descendens longa est ut hic, nisi sit configurata, quia tunc breviatur ut hic.

<De pausis>

Tandem de pausis dicendum est: sicut omni mensurabiliter cantare refert, sic et pausare. Unde pausarum secundum antiquos 4 sunt genera. Est igitur pausa trium temporum, nec est major in arte; pausa duorum temporum, pausa unius temporis, pausa semitemporis. Pausa trium temporum tria spatia continet et tantam moram facit tacendo quantum tria tempora pronuntiando. Pausa duorum temporum [-63-] duo spatia continet et tantam moram facit tacendo quantum (duo tempora pronuntiando; pausa unius temporis unum spatium continet et tantam moram facit tacendo quantum) solum tempus pronuntiando. Pausa semitemporis semispatium continet et tantam moram facit tacendo quantum dimidium tempus pronuntiando.

Explicit <ars vetus>.

Ars nova

DE Noua arte quam Philippus de
Uitriaco nuper inuenit dicam hoc modo.

Dicto de longis, brevibus, ligaturis et
pauis prout veteri arte ordinantur et
cognoscuntur, dicendum est de
brevibus, semibrevibus et minimis,
prout in noua arte et secundum
modernos ordinantur et pronuntiantur.

<De brevibus>

Primo a brevibus tanquam a
simplicioribus debemus inchoare.

Sciendum quod sicut longa longa
perfecta tria valet tempora, sic brevis
perfecta tres semibreues et semibrevis
perfecta tres minimas et minima duas
semiminimas, si dici possent
semiminime, ut hic.

Item sicut se habet brevis ad longam
vel longa ad breuem ita semibrevis ad
breuem et minima ad semibreuem.

Primo a breuibis tanquam a
simplicibus inchoabo. Postea dicam de
semibreuibis postea de minimis.
Tandem uero de semiminimis.

Sciendum est quod sicut in ueteri
arte est ita in noua. Sed in ueteri arte
longa ante longam ualet tria tempora. et
sic brevis ante breuem ualet tres
semibreues et hoc do modo perfecto
intelligendum est.

Ita sicut se habet brevis ad longam
ita semibreuis ad breuem et minima ad
semibreuem.

Item sicut in ueteri arte longa ante
longam de modo perfecto ualet tria
tempora sic in noua arte brevis ante
breuem de tempore [-f.4r-] perfecto
ualet tres semibreues

Item sicut in ueteri arte longa
inperficitur per breuem a parte ante uel
a parte post et ualet duo tempora sic in
noua arte brevis inperficitur per
semibreuem a parte ante uel a parte post
et ualet duas semibreues et similiter
semibreuis per minimam et ualet duas
minimas

quia sicut se habet brevis ad longam
sic semibreuis ad breuem et minima ad
semibreuem ut hic.

Sicut se habet minima ad semibreuem
ita semibrevis ad breuem et brevis ad
simplicem longam et simplex longa ad
suam maiorem.

Unde de longis, brevibus, semibrevibus, idem est iudicium.

Primo, sicut in modo perfecto 5 modis noscitur esse perfecta, scilicet longa ante longam et sic de aliis, quatuor modis imperfecta, scilicet quando sola brevis precedit vel sequitur in arte veteri,

sic brevis in arte nova et in prolotione perfecta tot modis cognoscitur esse perfecta, scilicet brevis ante brevem et sic de aliis, et tot modis imperfecta, scilicet quando semibrevis precedit vel sequitur brevem, et similiter semibrevis tot modis noscitur esse perfecta vel imperfecta, videlicet in prolotione perfecta et majori imperfecta quia in minori prolotione imperfecta nulla semibrevis potest esse perfecta nisi ponatur punctum perfectionis, ut hic.

Item sciendum, ut habemus in veteri arte quando due breves in modo perfecto inter duas longas ponuntur vel inter longam et punctum vel e converso, secunda brevis est altera et duo valet tempora.

Eodem modo quando due semibreves in prolotione perfecta inter duas breves ponuntur vel inter brevem [-65-] et punctum et e converso secunda semibrevis est altera et valet duas semibreves,

[1] Sed sic se habet brevis ad longam in ueteri arte quod quando sola brevis precedit uel sequitur longam. longa non ualet nisi duo tempora. ergo sic erit in proposito quod quando sola semibrevis sequitur solam breuem uel precedit. brevis non ualet nisi duas partes unius temporis scilicet duas semibreues ut hic.

[2] Item sic uidemus in ueteri arte quod quando sola brevis sequitur longam uel quando plures quam tres sequuntur quod illa longa non ualet nisi duo tempora nisi opponatur signum perfectionis. sic est in noua arte quod eodem modo quando sola semibrevis sequitur breuem uel quando plures quam tres semibreues sequuntur. illa brevis non ualet nisi duas semibreues ut patet.

Et eodem modo quando sola minima sequitur semibreuem uel quando plures quam tres sequuntur semibreuem predictam semibrevis non ualet nisi duas minimas ut patet hic.

Quando due breves ponuntur inter duas longas. secunda dicitur altera et ualet duo tempora.

Sic quando due semibreues ponuntur inter duas breves secunda illarum semibreuium duas semibreues ualet ut patet in hoc exemplo.

Item sicut in ueteri arte ut predictum est quando due breves inter duas longas de modo perfecto inueniuntur et secunda alteratur

sic in noua arte quando due semibreues inter duas breves de tempore perfecto uel inter breuem et longam inueniantur prima unum tempus habebit et secunda erit altera sic.

et eadem ratione quando due minime in majori inter semibreves ponuntur minima secunda duas valet minimas et altera minima vocatur, ut hic.

Brevis imperfecta ad modum longe imperfecte, quoniam in duas dividitur breves, sic brevis imperfecta in duas semibreves et semibrevis in duas minimas ut hic.

<De semibrevibus et minimis>

Semibrevis a parte superiori recte caudata minima vocatur;

illa vero que in oblicum versus dextrum latus caudata semiminima vocatur ut hic.

Descendendo breuiter ad diuisionem brevis notule. Sciendum est quod brevis notula perfecta ualens unum tempus diuiditur in tres semibreves equales. Et quelibet illarum semibreuium subdiuiduntur in ter minimas et quelibet illarum minimarum diuiduntur iterum in duas semiminimas [-f.127v-] equales si posset dici ut hic.

Breue tempus imperfectum diuiditur in duas semibreves equales et quelibet illarum semibreuium diuiditur in tres minimas et quelibet illarum minimarum subdiuiditur in duas semiminimas iterum si possent dici ut hic.

Primo posset querere aliquis ignorans que uocetur minima. Et que semiminima. Ad quod breuiter dico quod semibrevis recte caudata a parte superiori uocatur minima ut hic.

Et minima recte bis caudata a parte superiori uocatur semiminima.

Et sic apparet utiliter cuilibet intuenti quot notule apponantur pro uno tempore licet ibi puncti non ponantur et

Eodem modo quando due minime inter duas semibreves de maiori prolacione inueniuntur sic.

Et sciendum quod nulla notula alteratur nisi in secundo [[loco]] modo quando due note accipiuntur pro numero ternario et ante suam maiorem uel ante eius ualorem sic.

[De diuisione brevis note. man. sec.]

Item sciendum est quod brevis perfecta in tres diuiditur semibreues equales et quelibet illarum semibreuium in tres minimas et quelibet illarum minimarum in tres semiminimas.

Item brevis <im>perfecta in duas semibreves et quelibet illarum semibreuium in duas minimas et quelibet illarum minimarum in duas semiminimas.

Minima est que habet tractum a parte superiori ascendentem sic.

Seminima est que habet tractum ascendentem in obliquum uersus dextram partem sic uel sic et non possunt poni in pares.

si semiminime inueniantur due
semiminime computantur pro sola
minima quia semiminime non possunt
poni impares ut patet in hoc exemplo
sequenti.

Item nota quod si aliqua semi
temporis inter tales semiminimas
reperitur computanda est pro tribus
minimis nisi sola minima sequatur tunc
enim non ualet nisi duas minimas ut
patet hic.

<De valore semibrevium>

Et si apparet quod notule et pause sunt equiuoce nota quod omnis semibreuis notula est equiuoca ad hoc quod potest ualere. Sex uel quinque uel tres uel duas minimas Equiuoca distinguitur ab adiunctis pro tanto dum est. quia quando due semibreues ponuntur inter duas longas secunda illarum ualet sex minimas ut hic. nisi prima signetur a parte inferiori ut hic. Quia tunc prima ualet sex minimas unde dico quod talis semibreuis notula caudata a parte inferiori est equiuoca quia quandoque ualet sex minimas ut patet hic. quandoque uero quinque ut patet. Quandoque uero ualet tres ut [-f.128r-] exemplum. Quandoque uero ualet duas ut hic patet.

Sciendum quod secundum diuersos istarum semibreuium ualores diuersa sortiuntur nomina [alii in marg.] Vnde semibreuis que sex ualet minimas **maior** nuncupatur. Semibreuis uero que quinque uel quatuor **semimaior** nuncupatur a semis quod est imperfecta imperfectum. Illa uero que tres ualet minimas **recta et uera semibreuis** uocatur licet omnia corpora obliqua largo modo loquendo id est de semibreuibz semibreues uocantur. Illa uero que duas ualet minimas **minor** uocatur ut dictum est prius. Que uero solam **minima** appellatur. Que uero minime medietatem **semiminima** nominatur.

<De valore minimarum>

Minime et semiminime ad gradum superlatum solvendum nominantur, sicut et alie semibreves inposita habentes nomina:

alia nomina inponi possunt, ita quod minima vocatur semiminor et semiminima minima.

Quedam a parte superiori et inferiori simul caudantur: unde quotiens reperiuntur, pro duobus minimis computantur, nec plus valere possunt.

Notandum quod si longam vel duplam longam sequatur in prolatione perfecta semibrevis sola precedat, dividit ipsas tantum imperficit quantum est in proprium ut hic. Item si minima sequatur easdem vel precedat, dividit ipsas etc.; est brevis dividit ipsas nisi tamen in prolatione imperfecta, ut hic.

Item nota quod quedam sunt semibreves que caudantur a parte superiori et inferiori ut patet hic. Et tales notule sic caudate dragme uocantur gallice *fuisseus*. et non possunt aliquo modo ualere nisi duas minimas.

Quod sic probatur quia sicut se habet unitas ad perficiendum numerum. et massam numerum sic minima ad semibreuem. sed sic habet numerus quia minor numerus prepositus diminit ipsum numerum scilicet massam numerum quod ipsemet ualet sic est in proposito quia talis notula ex propria natura eius ualet tres minimas scilicet quando est caudata a parte inferiori hoc generaliter est unum signum minuitatis a proposito non ualet nisi duas minimas. quia quando apponitur tali notule cauda a parte superiori quasi minima apponitur Sed quod minima ponatur sic probatur quia quod primo construitur illud est primum sed quia quando alias facit notulam talem primo facit corpus obliquum et postea facit de sursum exilem tractum trahando deorsum. et sic

Minime tamen et semiminime ad gradum saluandum in quo posita fuit [alia nomina minimarum imponi possunt m.rec. in marg.]

Minima alia nomina imponi possent [-f.19v-] ita quod minima uocetur semiminor et semiminima minima nominetur.

Sciendum est etiam quod secundum modernos sicut minima potest diminui sic potest augeri [alteratio m.rec. in marg.]

Vnde sciendum est quod quando due minime inter duas semibreves uel breues ponuntur in medietate secunda minima duas ualet minimas et altera minima uocabitur tamen in gradu ternario. sicut due semibreves inter duas breues quando ponuntur in modo perfecto secunda semibreuis altera uocabitur que sex ualebit minimas ut dictum est prius.

Minima autem in Navarina inventa erat et a Philippa de Vitriaco qui fuit filios totius mundi Musicorum approbata et usitata qui autem dicunt praedictum Philippum crochutam sive semiminimam aut dragmam fecisse aut eis concessisse [-f.34r-] errant ut in motetis suis manifeste apparet.

patet quod minima preponitur et quod
habet quando minor numerus
preponatur maiori Unde si talem
dragmam sequitur pausula non ualebit
nisi solam minimam ut hic.

Notandum inveniuntur aliquotiens
unice semibreves, breves vel longas
sequentes, que tamen eas nec augent nec
minuunt sed potius ad invicem
reducuntur: dicendum quod ponuntur
ille ut per eas recta mensura syncopetur,
et secundum aliquos deberent fieri rube
ut hic.*

* *Ars discantus secundum Johannem de Muris:*
Inveniuntur etiam aliquotiens in valore
notularum, unice semibreves, breves vel
longas sequentes que tamen eas nec augent
nec minuunt, sed potius ad invicem
reducuntur.

Item in breui vidimus quod quando
sola brevis ligatur cum duplici longa illa
duplex longa non valet nisi quinque
tempora ut hic patet. Item sic est in
proposito quod quando sola brevis liga
cum simplici longa ualente duo tempora
perfecta partita in .vi. semibreues
equales illa longa predicta non ualebit
nisi quinque semibreues ut patet hic.*
Et sic est in imperfecto modo quando
sola minima ligatur cum breui ualente
sex minimas illa brevis non valet nisi
quinque minimas ut patet.

* Jacobus: Dicit enim in octavo capitulo suis
operis sic: Videmus in arte veteri quod
quando sola brevis ligatur cum longa duplici,
duplex illa longa quinque tantum valet
tempora et, quando duo breves a quolibet
latere illi iunguntur, quattuor valet tempora.
Tantum sic est in proposito in arte nova
quoniam simplici longae, et cetera.

<De pronuntiatione minimarum et semibreuium>

Tandem de pronunciacione
minimarum et semibreuium dicendum
est .

Unde notandum est quod due
semibreues ponuntur pro uno tempore
in modo perfecto. secunda debet esse
maior et sic ualebit sex minimas ut hic.
Nisi prima signetur quia tunc est
equiuoca ut dictum est supra et ualet sex
minimas ut hic.

Quando autem ponuntur tres omnes
sunt equales ut hic. Nisi prima signetur
a parte inferiori et tunc prima illa ualet
quinque minimas ut hic [uerte in marg.]
[-f.128v-] Et secunda solam minimam
tercia tres minimas.

Quando quinque ponuntur prime
quatuor ualent sex minimas et ultima
tres ut hic patet. Nisi media illarum
signetur ut hic apparet. Exemplum.

Quando sex ponuntur quelibet due
ualent tres minimas ita quod prima
ualeat duas minimas secunda solam
minimam ut hic patet.

Quando .vii. ponuntur prime tres
sunt minime et due medie ualent tres
minimas et alie due tres minimas ut
patet hic exemplum. Nisi prima signetur
et tunc sex medie erunt minime.

Quando octo ponuntur sex prime
sunt minime septima ualet duas
minimas. Et octaua ualet solam
minimam ut patet. Nisi aliqua illarum
signetur a parte inferiori quia tunc illa
signata ualebit duas minimas et omnes
alie erunt minime.

Quando autem nouem omnes sunt minime. Quando. Et est notandum quod plures quam nouem non possunt ingredi unum tempus nisi ibi esset aliqua semiminima et tunc difficile pronunciari possent ut patet hic.

Sicque in tempore perfecto plures quam nouem minimae ingraedi non possunt quod valde difficile pronunciari diuisim valent.

<De signis temporum>

Ad temporis perfecti designationem anteponitur circulus rotundus, [-67-] quia forma rotunda perfecta est, et aliquando tres tractuli, et utrumque est bonum, ut hic.

Ad designandum tempus perfectum ponitur circulus rotundus quia circulus rotundus est figura perfecta ut hic patet.

Unde uidendum est quod quando talis circulus reperitur signum est quod tempus semper est perfectum nisi id est quod partitur in tres semibreues equales quod aut sit perfectum probatur sic.

[De signis temporum perfectorum et imperfectorum in marg.]

Dicto de breuibus et semibreuibus et minimis et semiminimis et de ualore earum Dicendum est de signis perfectorum temporum siue imperfectorum.

Vnde sciendum quod ad temporis perfecti designationem circulus apponatur rotundus quia forma rotunda perfecta est uel secundum aliquos obliquos apponantur tractuli tres et utrumque unum est. ut hic.

[Dua signa perfectionis quia tempus aptum ad diuidendum in tres partes sit. m.rec. in marg.] Ad denotandum quod quelibet semibreuis diuiditur in tres partes equales in ternario loco dicendum est quod ubicumque talis arculus uel tres tractuli sine diuisionis puncto reperiantur. non est perfectionis scilicet quod tempus in se perfectum est id est aptum natum ad diuidendum in tres partes equales quod sit perfectum sic probatur [questio in marg.]

ad designandum tempus perfectum in cantu diversimodae prolatae circulus rotundus apponitur, ut hic.

Illud est perfectum quod habet principium medium et finem ergo est sed tempus perfectum cum partitur in tres semibreues equales uidetur habere quodam modo principium medium. Et finem ergo est perfectum.

Et e conuerso tempus imperfectum quodam aliquo istorum caret.

Unde tempus imperfectum est quando non diuiditur nisi in duas semibreues tantum et sic caret una illarum.

Ad temporis imperfecti designationem inponitur semicirculus et aliquando duo baculi et utrumque est bonum, ut hic.

Unde ad designandum eius imperfectionem ponitur semicirculus ut hic.

Hoc est perfectum quod habet principium medium et finem sed tempus est huiusmodi ergo et cetera.

Et e conuerso illud est imperfectum quod caret istis siue uno istorum sed tempus imperfectum est huiusmodi ergo. Maior patet minor declaratur. [probatio temporis perfecti et imperfecti m.rec. in marg.]

Tempus enim imperfectum non nisi in duas diuiditur semibreues et sic uno caret istorum et cetera.

Vnde ad eius <im>perfectionem denotandam semicirculus uel duo tractuli apponantur

quia huiusmodi est perfectum quod habet principium, medium et finem et sic habet numerus ternarius quia componitur ex tribus brevibus

et e contra et illud est imperfectum quod caret uno illorum cuius est numerus unari quia non habet medium de perfecto numeri ternarii vide Philippum

Sed ad tempus <im>perfectum demonstrandum semicirculus figuratur, ut hic.

<De divisione modi et temporis>

Sciendum igitur quod sunt aliqui cantus perfecti modo et tempore, alii imperfecti, alii modo et non tempore, alii tempore et non modo, alii partim perfecti et partim imperfecti tam modo quam tempore.

Igitur in modo perfecto longa ante longam tria valet tempora.

[De uariationibus modorum perfectorum et imperfectorum in marg.]
[signa imperfectionis contra modernos m.rec. in marg.]

Cum de signis temporum uariationem denotantibus fecimus mentionem que non modernis cantoribus tam in modo quam in tempore fiat uariatio

Dicendum est sunt alii cantus perfecti modo et tempore. alii imperfecti alii perfecti modo et non tempore. alii tempore et non modo. alii partim perfecti et alii partim imperfecti tam modo quam tempore.

Et ubi notitiam tam de modi quam temporis uariationem habeamus perfectionem signa aliud modum perfectum aliud modum imperfectum notitiam dare affectamus. sed primo de diuersa cantuum uariatione uideamus.

[diminutio modi m.rec. in marg.]

Modus perfectus uocatur quando tria tempora perfecta siue imperfecta pro perfectione qualibet accipiuntur

Modus uero imperfectus est quando duo.

[Maxima longa non imperficitur a minima in prolatione perfecto. m.rec. in marg.]

Item in modo perfecto longa ante longam ualet tria tempora nisi imperficiatur a sola breui precedente uel sequente. Duplex longa sex tempora ualet.

cum de signis temporis uariationem demonstrantibus explete superius facta fuerit mencio ne super ab aliquibus addicio fieri posset quia in modernis cantibus tam in modo quam in tempore fiat uariatio

sunt alii cantus perfecti de modo et tempore alii imperfecti alii perfecti de modo et non de tempore alii econuerso alii partim perfecti [[a]] et partim imperfecti tam de modo quam de tempore

Et ut notitiam tam de modi [quam add. supra lin.] temporis uariatione perfectam habeamus signa certa tempus perfectum et imperfectum denotancia dare affectamus Sed primo de diuersa cantuum uariatione uideamus

Modus perfectus dicitur quando tria tempora siue perfecta siue imperfecta pro perfectione qualibet capiuntur

Modus uero imperfectus quando duo

In modo perfecto longa ante longam semper ualet tria tempora

In modo imperfecto longa vero non nisi duo, nec tria valet nisi punctus perfectionis apponatur.

Item in modo perfecto pause trium temporum sunt integre, scilicet in uno corpore. imperfecto nec possunt nec dicuntur.

Unde sciendum est quod quotienscumque pause trium temporum in uno corpore reperiuntur, modus est perfectus et tempus.

Quando due pause vel plures immediate sequentes reperiuntur quarum quelibet valet duo tempora, modus est imperfectus.

In modo perfecto secunda duarum brevium inter longas duas positaram alteratur, ut visum est prius. In modo imperfecto nulla brevis potest alterari.

In modo uero imperfecto simplex longa duo ualet tempora nec umquam plus ualere potest nisi punctus apponatur

Duplex uero quatuor nec potest augeri nec minui nisi per solam minimam uel per duas ut hic.

Item in modo perfecto ut uisum est duplex longa imperficitur duobus modis cum sola breui et tunc non ualet nisi quinque siue cum duabus et tunc non ualet nisi quatuor. posset etiam imperfici per minimas sicut duplex imperfecta.

Preterea in modo perfecto secunda duarum breuium inter duas longas ut uisum est alteratur

In modo uero imperfecto nulla potest alterari.

[nota m.rec. in marg.] Item quotienscumque pause trium temporum in uno corpore reperiuntur. modus est perfectus. ut in *Orbis orbatur.*

Quotienscumque due uel plures pause reperiuntur immediate quarum quelibet ualet duo tempora modus est imperfectus ut in *Adesto uetus.*

In modo imperfecto simplex longa ualet duo numquam ualet tria nisi punctus diuisionis apponatur

Duplex longa longa uero quatuor nec potest augeri nec minui

Sed in modo perfecto ut uisum est duplex longa imperficitur 2 [3 ante corr.] modis siue cum sola breue et tunc non ualet nisi quinque tempora siue cum duabus et tunc non ualet nisi quatuor.

Item in modo perfecto secunda secunda duarum breuium inter duas longas positaram ut uisum est in arte ueteri alteratur

In modo uero imperfecto nulla potest nec alterari

Item in modo perfecto pause fiunt integre id est in uno corpore in modo uero imperfecto non sint

Et est notandum quod in modo perfecto maior pausa duorum temporum in uno corpore non debet fieri

unde sciendum est quod quotienscumque pausa trium temporum [- f.4v-] in uno corpore reperitur modus dicitur perfectus

Quociens uero due plures reperiuntur pause immediate quarum duo ualeat tempora modus est imperfectus ut in moteto *Adesto sancta trinitas.*

Modus et perfectum tempus continentur in moteti tenore qui vocatur *Deus iudex*;

modus imperfectus et tempus imperfectum continentur in moteti tenore qui vocatur *Adesto*.

Modus perfectus ex tempore imperfecto continetur in *Bona condit*.

Modus imperfectus ex tempore perfecto in *preconio*.

Tempus partim perfectum et partim imperfectum [-69-] continentur in *Garison*.

<De signis modorum>

Modus imperfectus et tempus perfectum continentur in quodam insimili qui uocatur *Deus iudex fortis*.

Modus [-f.20r-] est perfectus quia semper tria tempora pro qualibet perfectione accipiuntur. [nota in marg.] Tunc est perfectum quia quolibet tempus in tres partitur semibreues.

Modus imperfectus et tempus imperfectum continentur in *Adesto*. quia ibi duo tempora pro perfectione qualibet accipiuntur. et quolibet tempore non partitur nisi in duas partes equales semibreues.

Modus perfectus ex tempore imperfecto continetur In *bona condit*.

Tempus perfectum et modus imperfectus In *miseria per liconia*.

Tempus partim perfectum et partim imperfectum et modus etiam continentur In *garison*.

Ad modum perfectum denotandum
secundum aliquos ponitur quadrulus tres tractulos intus continens pro tractos ut hic.

Ad modum uero imperfectum denotandum apponitur quadrulus duos intus continens tractulos pro tractos ut hic.

Modus perfectus et tempus perfectum insimul continentur in moteto *Deus Iudex*.

Quare est modus perfectus quia semper tria tempora pro perfectione accipiuntur Quare de tempore perfecto quia quolibet tempus in tres equales partitur semibreues. Modus perfectus de tempore imperfecto continetur in *bona condit*

Modus autem imperfectus et tempus imperfectum continentur in moteto *Adesto*. Quare est modus imperfectus quia duo tempora pro perfectione capiuntur. Quare de tempore imperfecto quia quolibet tempus non partitur nisi in due equales semibreues.

Modus perfectus de tempore imperfecto continetur in *bona condit*.

Quare est modus perfectus uisum est supra Quare tempus imperfectum uisum est etiam.

Tempus partim perfectum et partim imperfectum et modus continentur in moteto *Garison selonc nature*.

Et ista sufficiant pro diuisione modis et temporis

Ad modi imperfecti et temporis imperfecti designacionem. figuratur. talis in se continens duos tractulos

Ad modum et tempus perfectum denotandum insimul apponatur intus tres tractulos continens ita quod circulus tempus denotet perfectum tres tractuli modum ut hic.

Ad signandum uero modum et tempus imperfectum semicirculos duos intus tractulos continens apponatur ut hic.

Sed ut modum dumtaxat sine tempus uariare possumus signum sibi ipsi singulare proprium scilicet quadrulum ut uisum appropriamus.

qui tractuli designant modum imperfectum semicirculus tempus imperfectum ut in moteto *Nazarea que decora* Semicirculus autem pro modo perfecto et imperfecto indifferenter ponitur ut in predictis duobus motetis reperitur.

<De notulis rubeis>

Qua de ratione rubeae note in motetis ponuntur breuiter uideamus.

Primo dicendum quod principaliter duabus de causis, una quia rubeae note de alia mensura quam nigre cantantur ut in tenore *In arboris*

et ponuntur aliquotiens ut modus tempus uariantur insimul ut in tenore de *Garison*;

Rubeae notule ponuntur duabus de causis in motetis uel quia canuntur alterius mensurae quam nigre

Capitulum de notulis rubeis primo

Qua de causa rubeae note in motectis ponuntur breuiter uideamus. [Note rubeae m.rec. in marg.]

Dicendum est igitur quod duabus de causis principaliter uel quia rubeae de alia mensura quam nigre cantantur ut in *Thoma tibi obsequia*. Quare in tenore illius motecti rubeae cantantur ex temporibus perfectis de modo imperfecto nigre uero e conuerso.

Rubeae etiam ponuntur aliquando quia tempus et modus uariantur ut in tenore de *Garison* In tenore enim illius motecti longe notule nigre tria tempora ualent perfecta. rubeae uero duo tempora imperfecta et aliquando e conuerso ut in tenore motecti qui uocatur *Plures errores sunt*.

Qua de causa rubeae notule ponuntur in motetis ne id solum uideamus ignorasse breuiter uideamus quod principaliter duabus de causis ponuntur uel quia rubeae de alia prolacione mensurae canuntur ut in *Thoma tibi obsequia*. apparet quia in tenoribus illius moteti nigre ex tempore imperfecto et modo perfecto cantantur rubeae uero e conuerso.

London 4909 (An. I):

Rubeae autem notulae tribus de causis in Motetis ponuntur scilicet quando cantantur alio modo vel alio tempore vel alterius prolacionis quam nigrae, ut patet in pluribus Motetis quos composuit Philippus

vel ut secunda brevium inter duas longas positarum non alteretur, ut in tenore de *In nova fert animus*.

Item ponuntur aliubi quia cantantur in octava voce voce loci ubi sunt site, ut in tenore moteti *Quant amors*: in isto tenore omnes rubee cantantur in octava voce ubi sunt site.

vel quia dicuntur in octava loci ubi superposita sunt.

Aliquando rubee ponuntur ad differentiam proprii id est simplicis et plani cantus quia sicut non de plano id est de proprio cantu ut In *Claerburg* ibi aliquotiens rubee ponuntur ut longa ante longam non ualeat tria tempore uel ut secunda duarum breuium inter longas per omnia non alteretur. Vt in tenore *In noua sit animus* uel etiam ponuntur ut longa ante longam ualeat tria tempora et breuis ante breuem tres semibreues Vt In *arboris*.

Vel rubee aliquotiens ponuntur quia reducuntur sub alio modo ut in motecto *In arboris* in tenore illius motecti de rubeis tria tempora pro perfectione sunt accipienda de nigris uero duo uel de rubeis aliquando huc illuc et in balladis *rondellis* et motectis ponuntur. quia reducuntur id ad inuicem operantur ut In *plures errores*.

Capitulum .ij.

Secundo modo apponuntur rubee quia cantantur in octava nature loci ubi sunt site ut in *gratia miseri*. et in motecto qui uocatur *Quant amors*. In horum etiam motectorum tenoribus omnes rubee note dicuntur in octava

Aliquociens uero ponuntur ut longa ante longam non ualeat tria tempora uel ut secunda duarum breuium inter longas positarum non alteretur ut in tenore *In noua fert animus*

Vel rubee ponuntur quia reducuntur sub alio modo in motecto in *arboris epyro*. Nam in tenore Illius moteti nigre notule sunt imperfecte de tempore imperfecto et rubee perfecte de tempore perfecto. Vel rubee aliquando ponuntur in elegiis et *rondellis hic et illuc* ut ad inuicem possint cum aliis perfeccionibus computari

Simili modo rubee ponuntur ut pronuncientur in dyapason ut in motecto *Lampadis os manuum*. In huius moteti tenoribus omnes notule rubee dicuntur in dyapason.

<De nominibus temporum>

Dicta prolatione secundum quod in sex vel in 9 dividitur minimis, dicendum est de divisione temporis.

Primo sciendum quod tempus perfectum est triplex, scilicet minimum, medium et majus.

Minimum tempus perfectum continet in se tres breves equales, que quidem tres semibreves minime pronuntiantur.

Medium dividitur in tres semibreves equales quarum quelibet valet duas minimas.

[De nominibus temporum perfectorum in marg.]

Cum de temporibus et prolatione secundum quod in sex siue nouem diuiduntur minimas [-f.20v-] superius tractauimus competenter ne de temporibus diuisione insufficienter uideamus tractasse de tempore strictius tractare affectamus.

[tempus perfectum triplex m.rec. in marg.] Vnde sciendum est quod tempus perfectum est triplex scilicet minimum medium et maius.

Minimum tempus posuit Franco. Vnde notandum est secundum magistrum Franconem et sicut uisum est superius minimum tempus non est nisi tres continens semibreues que quidem adeo sunt stricte quod amplius diuidi non possunt nisi per semiminimas diuidantur.

Vnde notandum quod quando aliquis cantus temporis perfecti reperitur ubi non nisi tres continentur semibreues pro uno tempore secundum minimum tempus pronuntiari debent si sint quatuor prime due semiminime nisi aliter signentur.

De medio tempore perfecto

Medium tempus est illud quod continet in se tres semibreues equales que quelibet duas ualet minimas uel ualere debet et medium tempus perfectum non nisi sex minimas in se

Cum de figuracione temporum perfecti scilicet et imperfecti superius particulariter sit ostensum et cum causa uetustatis aliqua sint dimissa super figuracione seu prolacione duplicis perfecti que temporis imperfecti tam in genere quam in specie uideamus.

Et primo quod in musica mensurabili tempus est duplex scilicet perfectum et imperfectum

Sed sub diuidendo sciendum est quod figuracio temporis perfecti est triplex uidelicet maior minor et [[mia]] <minima>

Minima autem est illa que in tres equales semibreues diuiditur quarum ulla earum numquam diuidi potest ut in moteto *O Maria affectu*

Minor uero est illa que in tres equales semibreues diuiditur et quelibet semibreuis in duas minimas sic sex minime pro presenti tempore figurantur ut in moteto *Imperatrix anglica*.

Majus dividitur in tres semibreves
equales quarum quilibet valet tres.

continet et si ponantur quatuor pro illo
tempore due debent esse minime

Si quinque quatuor debent fieri
minime Si sex omnes minime et equales.
et si diuidantur per semiminimas
diuidentur quarum quilibet minima in
duas diuiditur semi minimas. V

Unde quando nos uidemus quod
plures quam sex non ponuntur pro
tempore sub tempore medio perfecto eas
pronunciare debemus. Possumus tamen
eas secundum maius tempus
pronunciare Licet plures quam sex non
ponantur et hoc quando non signantur.
Nam sicut signentur proferri debent
secundum quod sunt signate [nota
m.rec. in marg.]

De maiori tempore perfecto
sciendum est quod continet in se tres
semibreues quarum quilibet ualere
posset tres minimas et sic maius tempus
perfectum noeuem continet in se
minimas nec plures ualere posset nisi
per semiminimas diuidatur. [nota m.rec.
in marg.] Vnde quando plures quam sex
ponuntur semibreues neccessario
oportet quod sit maius tempus
perfectum et sic maius tempus
perfectum tria minima tempora in se
continet.

Item sciendum est quod quando pro
isto minimo tempore due ponuntur
semibreues prima maior debet esse et
nunquam secunda nisi signetur licet
secundum artem ueterem superius
probauerimus quod secunda debet esse
maior. Ratio huius est hec. [nota m.rec.
in marg.] Quia ille semibreues in hoc
tempore minimo se habent sicut tres
minime in tempore maiori. [si ualet duas

Maior autem figuracio siue prolacio
temporis perfecti que in tres equales
semibreues diuiditur quarum quilibet
earum in tres minimas diuidi potest tunc
noeuem minime pro isto tempore
terminantur. ut in moteto *Qui dolereux.*

Et sciendum quod tempus imperfectum est duplex: minimum et majus.

Minimum dividitur in semibreves equales quarum quelibet valet duas minimas, et sic dividitur in 4.

Majus dividitur in semibreves equales quarum quelibet valet tres minimas, et sic in 6 minimas dividitur.

in secunda solam unam m.rec. in marg.]
Nam quando due semibreves pro tribus minimis ponuntur prima duas minimas ualet secunda uero solam minimam nisi aliter signetur ut superius uisum est.

De minimo tempore imperfecto

[tempus imperfectum duplex m.rec. in marg.] Item sciendum est quod sicut tempus perfectum est triplex scilicet minimum medium et maius ut dictum est sic tempus imperfectum est duplex scilicet minimum et maius.

Minimum tempus est illud quod continet in se duas semibreves quarum quelibet duas ualet minimas et sic minimum tempus imperfectum non nisi quatuor minimas ualere debet nisi per semiminimas diuidatur.

De tempore maiori imperfecto

Maius tempus imperfectum continet in se duas semibreves equales quarum quelibet ualet tres minimas et sic tempus maius imperfectum sex minimas in se continet.

Vnde quando nos uidemus quod plures quam quatuor minime ponuntur pro tempore imperfecto secundum maius tempus imperfectum eas debemus pronuntiare. Et sic apparet quod sicut perfectum in tres diuiditur semibreves sic in tres prolationis species et tempus imperfectum in duas scilicet minimum et

Prolacio seu figuracio temporis imperfecti duplex est maior scilicet et minor

Minor uero prolacio temporis imperfecti est illa que in duas equales semibreves diuiditur et quelibet earum semibreuium in duas minimas et sic quatuor minime pro tempore terminantur ut in moteto *Qui des promesses de fortune se fie*

Solent eciam quedam signa ad temporis et modi temporalis designacionem talia figurari . talis enim circulus in se continens tres tractulos qui tractuli desinant modum perfectum. forma uero rotonda tempus perfectum ut in moteto *Garison selonc nature.*

Maior est illa que in equales duas semibreves diuiditur et quelibet semibreuis in tres minimas tunc sex minime pro tempore euadantur ut in moteto *Gratissima uirginis species.*

et tunc posset aliquis dicere quod minor prolacio temporis perfecti [-f.5r-] et maior imperfecti essent eadem. Responsio uerum est in ualore nam ualoris equalis est proporcio ut in proporcione emyolia et proporcione sesquialtera non autem sunt eadem in diuisione et prolatione

Sex minime possunt ingredi tempus imperfectum. Et est notandum quod quando due ponuntur ambe sunt equales semibreues quia quelibet ualet tres minimas ut patet hic.

Nisi prima signetur et ualet quinque minimas ut patet hic. Vel nisi ultima signetur ut hic. Et sic patet quod notula equiuoca prius in tempore imperfecto ualet tres minimas secunda duas tertia autem solam minimam ut hic. Nisi prima signetur ut patet hic.

Quando tres [-f.129r-] ponuntur prima ualet tres minimas ut patet hic.

Quando quatuor ponuntur prime due ualent tres minimas tertia duas quarta [quatuor ante corr.] uero solam minimam ut hic.

Nisi prima uel ultima signetur a parte inferiori. Et tunc illa signata ualet tres minimas et alie tres erunt minime ut hic patet.

Quando quinque ponuntur prime tres sunt minime. Quarta ualet duas minimas quinta solam minimam ut.

Nisi prima signetur quia tunc ualebit duas minimas. Et omnes alie erunt minime ut patet hic.

Quando sex ponuntur omnes sunt minime ut hic apparet exemplum.

maius. secundum quod in duas diuiditur semibreues. Et est notandum quod maius tempus imperfectum se habet sicut maius tempus perfectum.

De tempore imperfecto

Sex minime possunt poni pro tempore imperfecto Vnde notandum est quod quando pro tempore imperfecto due ponuntur semibreues non signate ambe sunt equales quia quelibet tres ualet minimas ut hic.

Quando tres ponuntur prima ualet tres minimas secunda duas tertia solam ut hic.

Quando quatuor prima minor secunda minima tertia minor quarta minima ut hic.

Quando quinque ponuntur tres prime minime quarta minor quinta minima ut hic.

Quando sex ponuntur omnes erunt equales minime ut hic.

Et sic debent proferri omnes semibreues in quolibet tempore perfecto siue imperfecto quando non signantur

Et notandum est quod plures
minime quam sex non possunt ingredi
unum tempus imperfectum bono modo.
Et si plures fuerint oportet quod sint
semiminime tunc erit difficile
pronunciari posset ut hic.

quia si sunt signate secundum quod
signate sunt debent proferri

Et notandum quod plures quam sex
non possunt poni pro tempore
imperfecto nisi ibi sint semiminime. ut
hic.

<Explicit>

Explicit ars quevis mensurandi motetos
compilata a magistro Philippo de Vitry
Magistro in musica.

Explicit ars.

Explicit ars noua magistri Philippi
de Vetri. Deo gratias amen. amen amen: